

Den 14.6.2012

Kære medlemmer af retsudvalget

Vedhæftet er en ny rapport fra Den Sociale Retshjælp om gennemsigtighed omkring sagsomkostninger. Den Sociale Retshjælp er en frivillig organisation, der yder gratis og helhedsorienteret juridisk og økonomisk rådgivning primært for socialt udsatte borgere i hele landet. En stor del af vores arbejde vedrører nuværende og tidligere fængselsindsatte, hvorigennem vi har opnået et indgående kendskab til blandt andet de uregelmæssigheder, der angår sagsomkostninger.

I rapporten redegør vi for nogle problematikker i forhold til gennemsigtighed omkring sagsomkostninger i straffesager med afsæt i en interviewundersøgelse. Kort opsummeret efterlever advokaterne ikke deres oplysningspligt konsekvent, og retningslinjerne på området er uklare. Sigtede personer bliver ikke tilstrækkeligt oplyst om, at de skal betale for sagens omkostninger, hvis de bliver dømt, og omfanget af disse omkostninger. De er derfor ofte uforberedt og uforstående omkring, at de efter afsoningen står med en gæld fra sagsomkostningerne på op til flere hundrede tusinde kroner, og det kan have skadelige konsekvenser for deres resocialisering i samfundet.

Der er således en retssikkerhedsmæssig brist omkring sagsomkostninger, der rammer en i forvejen udsat gruppe borgere. I sidste ende rammer det også staten, da det kun lykkes at inddrive en lille del af gælden fra de tidligere fængselsindsatte, og således betaler staten alligevel for hovedparten af udgifterne for advokatbistand. Og det uden at advokatens timeopgørelse er verificeret på anden vis, end at en dommer har vurderet det endelige beløb i forhold til sagens størrelse.

Vi fremlægger i rapporten to løsningsforslag, der skal skabe større gennemsigtighed omkring sagsomkostninger og derved øge retssikkerheden. Det ene er et rent administrativt tiltag, hvor advokaten skal kunne dokumentere, at klienten har fået fuld oplysning om de økonomiske forhold ved at få ført sin sag. Det vil kunne gøres gennem en letforståelig oplysningsblanket, som skal underskrives af klienten ved første møde og afleveres til dommeren ved domsafsigelsen.

Det andet forslag er helt overordnet, at forsvarsadvokater skal modtage månedsløn på linje med dommere. På den måde vil al betaling være forudsigelig for alle parter, så vi undgår et uigennemsigtigt forretningsforhold, hvor både dømte personer og staten betaler et uforudsigeligt beløb for advokatens salær.

Vi ser frem til at høre jeres mening om problemstillingen, og vi vil med glæde gå i dialog og sparre omkring en styrket retssikkerhed omkring sagsomkostninger.

Med venlig hilsen

Malte Moll Wingender

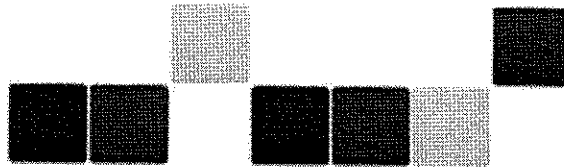
Projektmedarbejder

Den Sociale Retshjælp

Gennemsigtighed omkring sagsomkostninger

Juni 2012

Forord

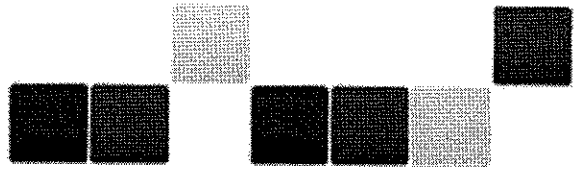
Denne rapport handler om gennemsigtighed omkring sagsomkostninger. Formålet er at belyse og diskutere nogle problematikker ved det omfang, sigtede personer bliver oplyst om omkostningerne de hæfter for, hvis de bliver dømt.

Gennemsigtighed omkring sagsomkostninger er nødvendigt for den enkelte borgers retssikkerhed. Det er vigtigt, at der gennem hele sagsforløbet er klarhed omkring størrelsen af sagsomkostningerne, samt hvad de helt præcist dækker, så man kan være forberedt og indforstået med den gæld, der venter mange efter endt afsoning. Derudover er gennemsigtighed væsentlig i et bredere, samfundsmæssigt perspektiv, da størstedelen af den samlede gæld fra sagsomkostninger i sidste ende må dækkes af staten.

Rapporten bygger på en interviewundersøgelse med ni deltagere, der alle har været dømt i straffesager. Deltagerne fortæller, hvad de er blevet oplyst omkring deres sagsomkostninger, og på hvilket tidspunkt de har modtaget oplysningerne. Den overordnede konklusion af undersøgelsen er, at den information, der gives, er forvirrende og mangelfuld. Både i forhold til hvad der forekommer som rimelig behandling af andre mennesker, og i forhold til gældende love og retningslinjer på området. Til sidst i rapporten fremlægger vi derfor to løsningsforslag, der sigter mod en mere hensigtsmæssig ordning omkring oplysning om sagsomkostninger.

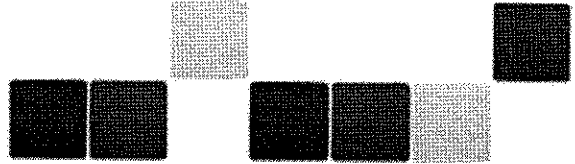
Rapporten skal således give et indblik i nogle særlige vilkår, der rammer en i forvejen udsat gruppe borgere, og ses som et oplæg til en politisk debat om øget retssikkerhed omkring sagsomkostninger.

Malte Moll Wingender
Projektmedarbejder
Den Sociale Retshjælp

Indhold

1. Undersøgelsens baggrund	4
2. Love og retningslinjer	6
2.1 Oplysning om advokatsalæret	6
2.2 Udspecificeret regning	7
2.3 Valg eller fravalg af advokat	7
3. Præsentation af undersøgelsen	9
3.1 DSR og målgruppen	9
3.2 Interviewundersøgelse	9
4. Undersøgelsens hovedproblematikker	10
4.1 Advokatens orientering af klienten	10
4.2 Udspecificeret regning	13
4.3 Den dømtes handlemuligheder	15
5. Årsager til manglende gennemsigthed	17
5.1 Kommunikation mellem advokat og klient	17
5.2 Forretningsforholdet	17
6. Appel til politisk indsats	19
6.1 Løsningsforslag A	19
6.2 Løsningsforslag B	20
7. Litteratur og hjemmesider	22

1. Undersøgelsens baggrund

En af Den Sociale Retshjælps vigtigste mærkesager er at arbejde for en fornuftig ordning omkring sagsomkostninger i straffesager. I dag erstatter den dømte de fulde omkostninger, som anklagermyndigheden har vurderet nødvendige for at føre sagen, jf. retsplejelovens § 1008. Det indebærer advokatens salær og politiets udgifter til efterforskning såsom blodprøver, DNA-analyser og våbentekniske undersøgelser.

I en rapport fra 2011 argumenterer DSR for, at denne ordning kan være uhensigtsmæssig i forhold til resocialisering af tidligere fængselsindsatte, og at samfundet desuden ikke har meget gavn af at fastholde mennesker i gæld længe efter afsoningen af fængselsdommen¹. Vi mener, at et fornuftigt alternativ vil være at differentiere sagsomkostningerne efter betalingsmulighederne ved domsafsigelsen, hvilket er i tråd med Advokatrådets forslag, som de fremlagde i et notat i 2012².

I notatet foreslår Advokatrådet desuden, at alle udgifter omkring sagens behandling og efterforskning bør være oplyst ved domsafsigelsestidspunktet, for at de skal gøres gældende. Det er netop dette aspekt, vi gerne vil uddybe i denne undersøgelse: gennemsigtighed omkring sagsomkostningernes beløb og årsag. I 2011 udførte vi en spørgeskemaundersøgelse blandt fængselsindsatte med 159 respondenter, hvor vi blandt andet spurgte til de indsattes kendskab til deres sagsomkostninger. Undersøgelsen peger på, at fængselsindsatte modtager begrænset information omkring deres sagsomkostninger. 71 % af respondenterne mente ikke, at de inden retssagen var blevet gjort opmærksom på, at de skulle betale sagsomkostninger, og omkring halvdelen kendte endnu ikke beløbet på deres sagsomkostninger, da de udfyldte spørgeskemaet. Desuden svarede kun 21 % af respondenterne, at de havde modtaget en udspecificeret opgørelse over, hvad sagsomkostningerne egentlig dækker over. Det kan derfor tyde på, at den oplysning, der ifølge god advokatskik bør foreligge, enten ikke er tilstrækkelig, eller ikke finder sted.

Betragter vi spørgeskemaundersøgelsen ud fra retningslinjerne for oplysning omkring sagsomkostninger, fortæller det os med andre ord, at der er god grund til at beskæftige sig med at undersøge gennemsigtighed omkring sagsomkostninger. Vi mener, at gennemsigtigheden bør have et sådant omfang, at

¹ [http://www.socialeretshjaelp.dk/media/Projekt_Sagsomkostninger2011_2\[1\].pdf](http://www.socialeretshjaelp.dk/media/Projekt_Sagsomkostninger2011_2[1].pdf)

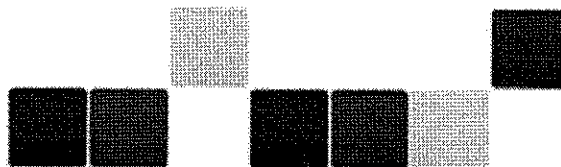
² http://www.advokatsamfundet.dk/Service/Nyheder/2012/~/_media/Nyheder/Sagsomkostninger%20i%20straffesager.ashx

1) den sigtede ved sagens begyndelse informeres om, hvilke udgifter der er forbundet med at føre en sag, hvis vedkommende dømmes. Herunder hører også, at sigtede skal have en vis klarhed om størrelsesordenen af advokatens salær.

2) hvis den sigtede dømmes, skal vedkommende ved domsafsigelsen eller umiddelbart efter oplyses om det beløb, der skal betales, på baggrund af en udspecificeret regning.

Vi anser det for at være blandt vores vigtigste opgaver i DSR at være talerør for de mennesker, vi arbejder for, og som sjældent bliver hørt. Derfor vil vi med denne undersøgelse formidle og diskutere tidligere fængselsindsattes oplevelser med gennemsigtighed omkring deres sagsomkostninger. Vi har foretaget en række interviews, som vi holder op imod gældende love og retningslinjer for oplysning om sagsomkostninger, og diskuterer i forhold til, hvad, vi i DSR mener, er hensigtsmæssigt. Til sidst i rapporten samler vi op på hovedproblematikkerne og giver to bud på, hvordan vi kan skabe større gennemsigtighed omkring sagsomkostninger.

2. Love og retningslinjer

Vi vil i det følgende fremhæve de love og retningslinjer omkring advokatsalæret, der er relevante i forhold til de problemstillinger, vi har fundet på området. Dette er for at kunne holde gældende ret op imod den praksis, vores informanter har oplevet, og for at se på, om der med fordel kunne justeres på nogle af de gældende regler på området.

2.1 Oplysning om advokatsalæret

Advokater i Danmark er forpligtiget til at følge de regler om god advokatskik, som sammenslutningen af europæiske advokatråd (CCBE) har vedtaget. Under honorarfastsættelse står følgende:

Klienten skal have fuld oplysning om ethvert honorar, advokaten beregner sig, og honorarer skal være rimelige og passende og overholde loven og de regler for standen, som advokaten er underlagt.³

Om dette står der yderligere på Advokatnævnets hjemmeside

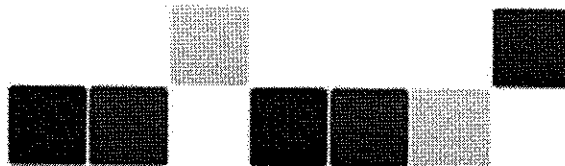
Hvis du er forbruger, skal advokaten skriftligt oplyse dig om størrelsen af salæret. Hvis det ikke er muligt for advokaten at oplyse en fast pris, skal advokaten oplyse dig om beregningsmåden eller give dig et prisoverslag. Hvis du har fået et prisoverslag, skal advokaten orientere dig, hvis salærer vil overstige overslaget.⁴

Advokaten kan naturligvis ikke opgive det endelige beløb, da det først kendes ved sagens afslutning, men det kan derimod oplyses, hvordan honoraret beregnes. Der findes fastsatte salærtakter for beskikkede advokater, som er fastsat af Danmarks Domstole. Her fremgår det eksempelvis, at en times advokatbistand hos en beskikket advokat koster 1550 kr. plus moms, og de forskellige retsmøder er takseret i samme størrelsesorden.

Regler om god advokatskik indbefatter ikke *hvordan* advokaten skal orientere sin klient om honoraret. Det gør de Advokatetiske Regler derimod. Disse er dog ikke underbygget af sanktioner for manglende efterlevelse, sådan som reglerne for god advokatskik er det.

³ "Regler om god advokatskik", punkt 3.4.

⁴ <http://www.advokatsamfundet.dk/Advokatnaevnet/SpoergsmaalOgSvar.aspx>

Oplysningerne i 13.1-13.3 [beregning af honorar mm.] skal gives eller gøres tilgængelige i forbindelse med indgåelsen af en skriftlig aftale om ydelse af bistand. Hvis der ikke foreligger en skriftlig aftale, skal oplysningerne gives eller gøres tilgængelige, inden bistanden ydes.⁵

Af punktet fremgår det, at oplysninger om honoraret kan indgå i en skriftlig aftale eller på anden vis, og på samme måde siger retningslinjerne, at de enten skal "gives eller gøres tilgængelige". Der er således ikke entydige krav om, hvordan klienten skal oplyses – særligt hvis der ikke foreligger en skriftlig aftale. Det er nok for advokaten at henvise til en hjemmeside, som den sigtede skal orientere sig på, hvilket også kan være tilstrækkeligt i nogle tilfælde. For mange af dem, der sidder i fængsel, vil internettet dog ikke være en tilgængelig kilde til information, og da slet ikke hvis de er varetægtsfængslet eller indsat i et arresthus, mens de venter på retssagen.

2.2 Udspecificeret regning

Som nævnt indledningsvis var det et fåtal i vores spørgeskemaundersøgelse fra 2011, der har modtaget en udspecificeret regning over sagsomkostningerne. Ser vi på, hvad dømte personer kan forvente ud fra love og retningslinjer på området, er det, ifølge Advokatnævnet, således:

Du har krav på, at advokaten fortæller dig, hvordan han har fastsat salæret. Det er ikke nødvendigvis en egentlig timeopgørelse, medmindre advokaten efter aftale med dig har afregnet med udgangspunkt i sit tidsforbrug.⁶

2.3 Valg eller fravalg af advokat

Som oftest vil en sigtet i en straffesag have en forsvarsadvokat til at føre sin sag for sig. Hvis det ikke er en advokat, som vedkommende selv vælger, vil den sigtede få tildelt en beskikket advokat af staten. Man kan

⁵ Advokatetiske Regler, anvendt af Advokatrådet fra 1. oktober 2011, pkt. 13.4

⁶ <http://www.advokatsamfundet.dk/Advokatnaevnet/SpoergsmaalOgSvar.aspx>

desuden helt vælge advokaten fra, medmindre retten finder det uhensigtsmæssigt at lade den sigtede føre sagen selv, jf. retsplejeloven:

§ 259. Enhver kan både som sagsøger og som sagvolder gå i rette for sig selv.

Stk. 2. Retten kan pålægge en part at lade sagen udføre af en advokat, dersom den ikke finder det muligt at behandle sagen på forsvarlig måde, uden at parten har sådan bistand.

Pålægget kan ikke indbringes for højere ret.

3. Præsentation af undersøgelsen

3.1 DSR og målgruppen

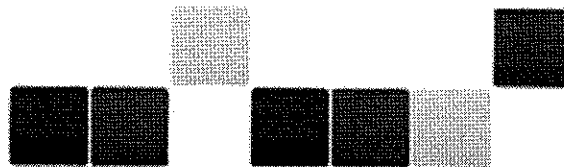
Noget af det, der gør denne undersøgelse særligt interessant, er DSRs kendskab til området, der ellers kan være vanskeligt at komme ind på. Vi har tilbudt nuværende og tidligere fængselsindsatte juridisk rådgivning i nu fire år gennem vores Fængselsrejsehold, og det giver os mulighed for at indsamle empiri – både kvantitativt og kvalitativt – blandt denne gruppe af borgere. DSR beskæftiger sig med at løse flere af de problemer, som disse personer typisk slås med, og der er således en generel tillid til organisationen blandt vores målgruppe og en velvillighed til at indgå i interview- og spørgeskemaundersøgelser.

3.2 Interviewundersøgelse

Som nævnt indledningsvis tager vi delvist afsæt i en spørgeskemaundersøgelse, som DSR foretog i 2011. Ud over at få belyst fængselsindsattes kendskab til sagsomkostninger, blev besvarelserne anvendt til at få adgang til deltagerne i denne interviewundersøgelse. Interviewene kan således ses som en opfølging på spørgeskemabesvarelserne, hvor vi har lagt særlig vægt på at uddybe interviewpersonernes kommunikation med advokaten inden retssagen, og konsekvenserne af den information – eller mangel på samme – de har modtaget om sagsomkostningerne siden de blev sigtet og frem til nu.

Vi har interviewet ni personer med vidt forskellige domme og baggrunde. Aldersmæssigt spænder de fra begyndelsen af tyverne og til pensionsalderen. Det varierer, hvorvidt personerne har været dømt før eller ej, og hvor lange deres domme har været. Fælles for dem er dog, at de skylder relativt høje beløb for deres sagsomkostninger, hvilket i øvrigt er kendetegnende for de respondenter, der kendte til sagsomkostningernes beløb ved spørgeskemaundersøgelsen. Gælden fra deres sagsomkostninger går således fra 47.000 kr. til 300.000 kr. Alle ni undersøgelsesdeltagere er løsladt på interviewtidspunktet.

Interviewene er foregået telefonisk. De er blevet optaget og efterfølgende transskriberet, hvilket de medvirkende blev underrettet om inden interviewets begyndelse. Alle deltagere har fået opdagede navne for at sikre deres anonymitet, ligesom stednavne og andre personfølsomme oplysninger er udeladt i transskriptionerne. Vi er bekendt med informanternes rigtige navne og i besiddelse af de transskriberede interviews i deres helhed.

4. Undersøgelsens hovedproblematikker

Analysen er struktureret efter tre hovedproblematikker:

- *Advokatens orientering af klienten inden retssagen:* Lever advokaterne op til den oplysningspligt, som er nævnt i blandt andet regler om god advokatskik, og er dømte personer tilstrækkeligt oplyst om sagsomkostningerne?
- *Udspecificering af regningen:* Hvilke problematikker kan der være forbundet med, at der ikke er krav om, at dømte personer modtager en udspecificering af regningen for sagsomkostninger?
- *Handlemuligheder:* Hvad er mulighederne for at opnå større indsigt i sagsomkostningerne før og efter man er dømt?

Hovedproblematikkerne belyses i de følgende afsnit gennem undersøgelsesdeltagernes beskrivelser og fortællinger. Selvom interviewpersonernes baggrund og beskrivelser varierer, går problematikkerne, vi behandler, igen hos flere af deltagerne. Vi vil dog, for klarhedens skyld, nøjes med at fremhæve få eksempler, der giver et indblik i deltageres oplevelser omkring deres sagsomkostninger.

4.1 Advokatens orientering af klienten

Oplysningen om sagsomkostninger blandt undersøgelsesdeltagerne er begrænset. Flere havde inden retssagen hørt, at de ville komme til at betale for sagens omkostninger, hvis de tabte sagen, men hvad, dette indebar, var uklart. Det er gennemgående i beskrivelserne af kommunikationen med advokaten, at sagsomkostningerne ikke har været behandlet eksplicit eller uddybende, men blot er fremgået i en slags sidebemærkning. Nogle mener slet ikke, at sagsomkostningerne er blevet nævnt i sagsforløbet op til retssagen, og kun én har fået et overslag på prisen. Således er undersøgelsesdeltagerne blevet overrasket over regningens størrelse – og nogle over, at de overhovedet fik en regning.

Et eksempel på det er Stefan. Stefan blev dømt som 16-17-årig og fik en dom på 5 år. I udslusningspensionen modtog han en samlet regning fra SKAT, der blandt andet indeholdt en opgørelse på 87.000 kr. for sagsomkostninger, som forsvarsadvokaten ikke havde fortalt ham om:

"Nej. Ikke hvad jeg kan huske af overhovedet. Jeg tror han har nævnt det en enkelt gang, men han har ikke fortalt mig det sådan direkte."

[...]

"Ja, fordi jeg gik ikke og troede, at jeg skulle betale for advokaten nemlig, så det kom sådan lidt som et chok for mig, fordi det var jo bare en jeg fik beskikket jo, så troede jeg jo ikke at jeg skulle betale særlig meget, men så fik jeg så at vide efterfølgende, da jeg blev prøveløsladt, at det her det skulle jeg altså også lige betale for."

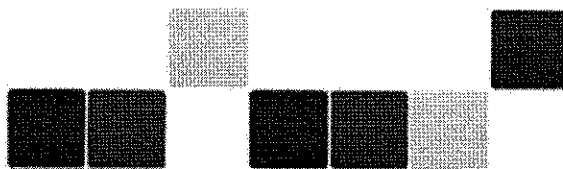
Stefan kendte ikke noget til retssystemet og blev ikke oplyst omkring retssagen og de økonomiske konsekvenser, hans sag ville bringe, før han kom ud af fængslet. Da han kom i en udslusningspension fik han 500 kr. tilbage i skat, som blev modregnet hans sagsomkostninger og den erstatning, der blev rejst imod ham – i alt 1.020.000 kr. Erstatningskravet, der udgjorde størstedelen, var – ligesom sagsomkostningerne – ikke blevet nævnt inden retssagen.

"Ja, og jeg vidste ikke noget om det nemlig, jeg havde ikke fået noget at vide om noget erstatningskrav eller noget som helst. Og min advokat sad lige ved siden af mig. Og så fik jeg så at vide mine erstatningskrav, og jeg stirrer også bare og sagde: 'hvad sker der lige her?' Det har han så ikke fortalt mig."

Stefan er således ikke blevet informeret om, hvad retssagen indebar og hvilke økonomiske konsekvenser det ville have.

På lignende vis er Renés oplevelser præget af forvirring omkring tiden inden retssagen. René er ligeledes i starten af 20'erne og han blev løsladt efter 2 års fængsel kort inden interviewet fandt sted. Nu skylder han 170.000 kr. for sagens omkostninger. Han var godt klar over, at han skulle betale sagens omkostninger hvis han tabte, men han kendte ikke noget til beløbets størrelse. Til spørgsmålet om, hvad advokaten fortalte omkring sagsomkostningerne, svarede han:

"Jamen det snakkede vi slet ikke om, vi snakkede kun om sagen. Det var ikke så tit han var forbi, og når han var forbi så var det mere hvis der var nogle nye ting i sagen og nogle oplysninger og ..."

René er ligesom Stefan ikke bekendt med retssystemet på forhånd, og han oplevede ikke at blive oplyst nærmere om, hvad advokatbistanden kunne komme til at betyde for hans økonomi.

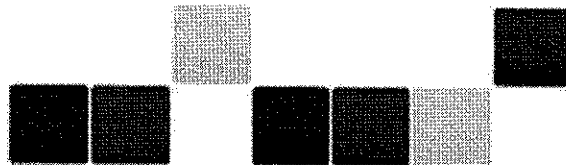
Carl giver et yderligere eksempel på oplevelser med mangelfuld kommunikation mellem advokat og klient. Carl er 54 år og er netop blevet løsladt til samfundstjeneste efter en dom på halvandet år. Nu er han blevet opkrævet 300.000 kr. for sagsomkostningerne, hvilke han hidtil har været uvidende om. Han har været til adskillige retsmøder med sin advokat, men advokaten gav ikke meget information om omkostningerne ved dette.

"Altså ikke som sådan, kun når jeg spurgte ham, 'hvad kommer det til at koste og hvad er det de mener jeg skal betale retssalær - hvis jeg taber sagen, så skal jeg betale sagens omkostninger?' Der var ikke nogen - jeg fik ikke - så skulle jeg betale hans regninger, og hvad blev det? - jamen det vidste han ikke lige, og (mumler utydeligt) - jeg troede ikke jeg skal betale noget. Og så blev jeg dømt og så skulle jeg så betale sagens omkostninger som er hans regninger. Hvis jeg havde vidst det havde jeg sagt 'jamen så skal jeg ikke have nogen advokat, det er da for dyrt'. Jeg går personligt konkurs fordi jeg skal have en advokat som jeg ikke kan bruge til noget, og det er ikke fordi han er dårlig, det synes jeg ikke, men jeg synes ikke at jeg fik noget ud af det at have en advokat med. Jeg har ikke fået for 300.000, jeg har ikke fået for 30 øre ud af det. Så skal jeg så - jeg er 54 - i resten af mit liv slæbe med en gæld for det. Havde jeg vidst det i forvejen selvfølgelig, så skal jeg ikke have nogen advokat."

Det er gennemgående blandt undersøgelsesdeltagerne, at de ikke har fået klar besked om advokatsalærets størrelse, og særligt problematisk er her, at Carl har forsøgt at få en forklaring på, hvad sagens omkostninger indebar, men uden at få det. Carls advokat, der var beskikket af staten, kunne og burde have givet ham en udskrift med de fastsatte salærtakster fra Danmarks Domstole⁷, eller som et minimum nævne, at en times advokatbistand koster 1550 kr. plus moms.

7

<http://www.domstol.dk/oestrelandsret/publikationer/brugerundersogelse/Documents/sal%C3%A6rtakster%20besk%20forsvar%202010.pdf>

Carl fortæller desuden, at han ville have foretrukket ikke at have en advokat, hvis han vidste hvad det ville koste ham. Men han blev hverken informeret om omkostningerne eller om, at han har ret til at gå i retten for sig selv, jf. retsplejelovens § 259. Da han ikke var blevet oplyst om konsekvenserne ved at have en advokat, var der på det tidspunkt ikke grund til, at han skulle ønske at fravælge dette.

Ingen af undersøgelsesdeltagerne havde en fornemmelse af, hvad advokatregningen ville beløbe sig på, inden de fik regningen. Carl og Stefan var oven i købet af den opfattelse gennem retssagsforløbet, at de ikke skulle betale for advokatbistanden, da de ikke havde valgt en advokat og i stedet var blevet tildelt en af staten. Betalingen af advokaten går netop udenom klienten i første omgang, hvorved der ikke kommer penge imellem klient og advokat. Først hvis klienten bliver dømt, skal vedkommende betale ved at erstatte de udgifter, staten har haft til blandt andet advokatsalæret. Således er der for den sigtede – i tilfælde af dom – ikke forskel på, om vedkommende skal betale advokaten direkte eller igennem staten. Derfor bør der selvsagt foreligge de samme oplysninger om omkostningerne ved beskikkede sager, som hvis betalingen var foregået direkte mellem advokat og klient.

4.2 Udspecificeret regning

Flere undersøgelsesdeltagere anser det som problematisk, at de ikke har fået en forklaring på, hvad deres sagsomkostninger helt konkret består i. Kun én af vores interviewpersoner, René, har modtaget en udspecificeret regning fra sagsomkostningerne, hvor advokatens timeopgørelse indgår. Resten har blot modtaget en regning fra politiet, hvor det endelige beløb for advokatbistanden er listet op ved siden af et eventuelt erstatningsbeløb og politiets samlede udgifter til efterforskning og redegørelse for sagen. Ved spørgsmål til, hvorvidt de har modtaget en udspecificeret regning, svarer de fleste ligesom Tom:

"Overhovedet ikke, jeg ved at øh - det eneste jeg har fået det er et girokort inde fra SKAT af på - nej, det første girokort jeg fik, det var inde fra - det var fra Fyns Politi af. Og der stod bare at jeg skulle betale det inden 20 dage. Og så gik der lidt og så fik jeg det rykket over til SKAT i stedet for. Men der står - jeg har ikke fået nogen specifikation på hvad det er jeg skylder penge på faktisk."

Der er ingen love eller retningslinjer, der siger, at en dømt person skal se en udspecificering af de sagsomkostninger, vedkommende bliver pålagt at betale. Advokatens timeopgørelse bliver efter

domsafsigelsen afleveret til dommeren, der fastsætter det endelige salær ud fra en vurdering af, om advokatens tidsforbrug er rimeligt i forhold til den konkrete sag. Herefter sendes en regning til den dømte, der på det tidspunkt sidder i fængsel, og ofte ender det som gæld til staten, som indkræves gennem SKAT.

Der er tilsyneladende flere problemer ved, at den dømte ikke er sikret en udspecificering af sagsomkostningerne. Flere undersøgelsesdeltagere har svært ved at forholde sig til deres regning, da de ikke helt er klar over, hvad det er, de skal betale for. For Finn er det med til, at regningen lægges nederst i skrivebordsbunken, og Peter, der har modtaget flere domme, plejer at rive regningen i stykker og smide den i skraldespanden.

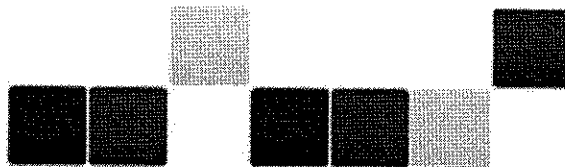
Et andet problem, der knytter sig til dette, er, at klienten ikke har mulighed for at vurdere, om regningen matcher den tid, der er brugt, hvilket Thorkild lægger stor vægt på under interviewet. Thorkild er 67 år og pensioneret efter at have arbejdet mange år i den finansielle sektor. Han skylder 293.000 kr. for sagsomkostningerne, hvilket han blev informeret om et halvt år efter dommen. Han har ikke fået en udspecificering på regningen.

"Jeg var overrasket over at man ikke skal have en specificeret regning, det må jeg virkelig erkende, hvor man i det mindste var forpligtet til at skrive det antal timer man havde brugt på sagen."

Det er et problem for Thorkild – og flere andre undersøgelsesdeltagere nævner det ligeledes – at han ikke ved hvad advokaten baserer sit slutbeløb på. For som han siger, hvordan kan han verificere rigtigheden af advokatens timeforbrug, hvis han aldrig ser en timeopgørelse?

Det kan på sin vis sammenlignes med, at en person modtager en regning fra sin håndværker, der kun består af et slutbeløb. Hvis beløbet ikke er fastlagt på forhånd vil dette opfattes uacceptabelt – særligt hvis beløbet er af overraskende størrelsesorden. Man må antage, at brugere af advokatbistand, ligesom købere af håndværksydelser, har et ønske om at kende baggrunden for den regning, de skal betale. Det peger undersøgelsen her også på, og det undrer således, at der ikke konsekvent vedlægges en udspecificering, når regningen på sagsomkostningerne sendes til den dømte.

En af undersøgelsesdeltagerne, Tom, har forsøgt at finde ud af, hvad der ligger bag sagsomkostningerne, men uden held. Tom skylder 46.900 kr. for sine sagsomkostninger, hvilket kom som en overraskelse for ham. Det fik ham til at kontakte politiet og spørge om, hvad den regning indebar.

"Jeg har jo faktisk - jeg har haft ringet ind til politiet på et tidspunkt for at spørge hvad det egentlig betød alt det der. Og så sagde ham betjenten, at det skulle overhovedet ikke bekymre mig om, jeg skulle bare se at få betalt de penge..."

Ud fra Toms beskrivelser at dømmet, er det ikke så nemt at indhente information om sagsomkostningerne, hvis man skulle have lyst og overskud til det. Erfaringerne i DSR er ligeledes, at det kan være en langvarig proces at indhente udspecificeringer fra politiet, og det er ikke altid, det lykkes.

4.3 Den dømtes handlemuligheder

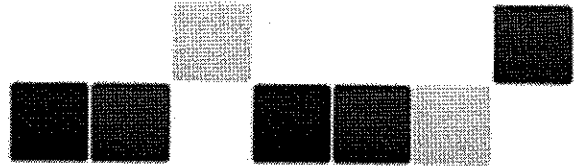
Det synes nu nærliggende at spørge, hvorfor den dømte ikke klager over advokatsalæret, hvis vedkommende mener, det er for højt, eller har fået mangelfuld oplysning, og derudover beder advokaten og politiet om en udspecificeret regning ved dommen. Hertil må vi konstatere, at der er en række barrierer, der forhindrer dømte i at gøre noget ved den behandling og oplysning, de har fået. Det er særligt deres manglende kendskab til deres rettigheder og handlemuligheder på området, deres fokus på fængselsdommen og deres bekymring for at forværre sagen yderligere, der har betydning.

Finn har siddet ca. syv år i fængsel og skylder nu 92.000 kr. for advokatbistand og ca. 130.000 kr. i erstatning. Han har et arbejde nu, men er knap begyndt at betale af på sin gæld. Han var forberedt på at skulle betale for sagens omkostninger, men tillagde det ikke så stor betydning, da retssagen og hans dom tog fokus.

Finn modtog ikke nogen udspecificeringen af advokatregningen, og spurgte til sin egen ærgrelse ikke efter den.

"Nej, for der var jo nok andet at tænke på, så det blev skubbet i baggrunden. Det tror jeg det gør for mange. Ja, at man har nok i hovedet, ikke også, så har du ikke overskud til at give dig i kast med sådan noget der, det er meget bagatelagtigt i forhold til det man står og skal igennem af retssag og det ene og det andet, ikke også. Ja, så der skyder man det lidt i baggrunden, tror jeg. Det har jeg i hvert fald gjort."

Nu, syv år efter dommen, er det for sent at gøre noget ud af det, og det er desuden en stor nok mundfuld at komme i gang med et normalt liv efter så lang tid i fængsel - "[...] det orker jeg simpelthen ikke at kæmpe med."

En anden årsag, der bliver fremhævet som en grund til ikke at stille spørgsmålstegn ved sine sagsomkostninger, er risikoen for, at det fører flere problemer med sig. Det er blandt andet det, der afholder Alfred fra at klage over, at han er blevet indkrævet 150.000 kr. for sagsomkostningerne.

"Og så tænker jeg måske også over, at ja, hvis man synes man er blevet behandlet uretfærdigt indenfor retssystemet, og man ønsker at komme videre med det, så skal man også være forberedt på, at så skal man også betale noget mere, ikke?"

Alfred ønsker ikke at gå videre med sagen, da han risikerer at det bliver endnu mere omkostningsfuldt. Han har oplevet, hvad det kan koste at få ført en sag, og derfor vil han ikke beskæftige sig mere end højst nødvendigt med retssystemet igen.

Til sidst er det relevant at notere sig, at undersøgelsesdeltagerne ikke ved, hvad de kan forvente, og hvad de rent faktisk har krav på i forhold til betaling af sagsomkostninger og oplysning om dette, hvilket fremgår flere steder i undersøgelsen. De kender ikke til regler om god advokatskik, som heller ikke kan forventes at være alment kendt, så hvordan skal den dømte vide, hvad de har krav på, og hvad de bør klage over?

5. Årsager til manglende gennemsigtighed

5.1 Kommunikation mellem advokat og klient

Alle undersøgelsesdeltagerne oplever, at de ikke har fået den oplysning omkring deres sagsomkostninger, som de kunne have ønsket sig. På trods af gældende retningslinjer ser det således ud til, at gennemsigtigheden lider under en manglende oplysning af sigtede personer.

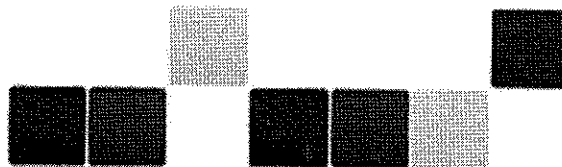
Men hvori ligger problemet egentligt? Hvorfor er det ikke indlysende, at klienten oplyses om prisen på ydelsen – det står endda i regler for god advokatskik? Der kan findes forskellige svar på dette. Et svar er, at advokaten ikke har noget naturligt incitament til at nævne salæret. Det er nemlig ikke sagen direkte vedkommende, da sagsomkostningerne ikke influerer på retssagen og en eventuel straf. Advokaten er desuden sikret sin betaling gennem statens udlæg, og derfor er advokaten heller ikke afhængig af, at klienten kender til salæret og godkender det.

En anden grund til, at undersøgelsesdeltagerne kun er blevet oplyst i begrænset omfang, kan naturligvis være, at de under møderne med advokaten først og fremmest har bidt mærke i det, der omhandlede sagen og risikoen for en fængselsstraf. Som det fremgik af interviewene havde sagsomkostningerne ikke det primære fokus, og flere vidste ikke, at der var grund til at bekymre sig om det. De kan således have overhørt eller glemt informationer om sagsomkostningerne, der på det tidspunkt var underordnet sagens omdrejningspunkt.

Til alt dette må vi konkludere, at der er behov for en mere konsekvent og tydelig oplysning af den sigtede. Oplysningspligten bør ikke kunne ignoreres af advokaten, og desuden må informeringen om sagsomkostninger have en sådan udformning, at den ikke kan gå tabt imellem anden information. Der bør tages hensyn til, at en sigtet person har meget andet at skulle sætte sig ind i vedrørende retssystemet og konsekvenserne af deres handlinger, og at sagsomkostningerne derfor ikke bliver tillagt den opmærksomhed, som først senere afslører sin nødvendighed.

5.2 Forretningsforholdet

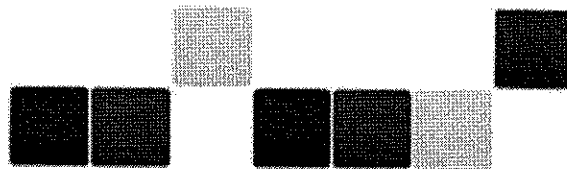
Derudover ser det ud til, at en del af problematikken omkring gennemsigtighed hænger sammen med forretningsforholdet omkring beskikkede advokater, hvor advokaterne betales af staten, som derefter

opkræver erstatning fra den dømte. Det er med til at muliggøre, at oplysning om betalingen kan udelades, uden det påvirker hverken sagen eller advokatens indtjening.

Formålet, med at der ikke går penge mellem klient og advokat, er blandt andet, at alle har mulighed for at få advokatbistand af en statsautoriseret advokat⁸. Hvis advokaten skulle betales direkte af klienten, ville det være vanskeligere for økonomisk dårligt stillede borgere at få en advokat til at føre sin sag, end det ville være for velstillede. For så vidt tages der hensyn til økonomisk ulighed i befolkningen, når det gælder muligheden for advokatbistand. Men den hensynstagen stopper tilsyneladende, så snart advokatens honorar er betalt. For mange mennesker vil en advokatregning betyde langvarig gæld, der præger deres tilværelse økonomisk og mentalt, hvilket både denne undersøgelse og vores tidligere undersøgelser peger på. Ikke mindst fordi de, der ender i kriminalitet, ofte har det svært økonomisk og er på en form for overførselsindkomst, og derfor har vanskeligt ved at skulle betale en advokat. Hvis retssystemet skulle tage hensyn til økonomisk ulighed, ville det derfor være nødvendigt, at prisen for advokatbistand også var afvejet i forhold til den sigtedes økonomiske formåen.

⁸ Reumert, Hanne 2009: "Løsladt – og hvad så?" (side 118), Jurist- og økonomiforbundets Forlag.

6. Appel til politisk indsats

Helt overordnet er DSR's holdning til sagsomkostninger, at de skal reguleres i forhold til muligheden for at betale dem tilbage⁹. Den ordning vi har nu, hvor den dømte ofte betaler de fulde sagsomkostninger, mener vi, på baggrund af vores erfaringer på området og tidligere undersøgelser, ikke er gavnlige – hverken i et socialt eller samfundsøkonomisk perspektiv. Vores holdning er, at dømte personer aldrig bør stå i dyb gæld efter afsoning af straffen som følge af sagsomkostninger, der ofte må dækkes af staten i sidste ende.

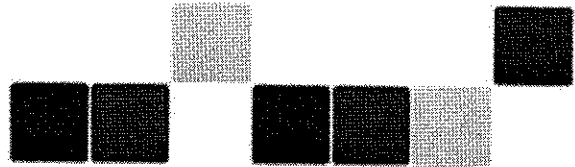
Uanset om man vælger at ændre omstændighederne om tilbagebetalingen af sagsomkostninger eller ej, mener vi, at det er nødvendigt at sætte ind overfor den manglende gennemsigthed, der er på området. Konsekvenserne af, at vi har et uigennemsigtigt system omkring sagsomkostninger er et brud på retssikkerheden. Det går særligt ud over en gruppe borgere, der i forvejen er socialt udsatte, og som netop har brug for klarhed omkring deres økonomiske situation. DSR mener, at vi ikke kan være dette bekendt, og at vi ikke kan være tilfredse med et uigennemsigtigt retssystem. Når vi opdager områder i samfundet, hvor der er brud på retssikkerheden, mener vi, at vi som samfund har et ansvar for at rette op på dette. Derfor appellerer vi kraftigt til en politisk indsats, der kan skabe øget gennemsigthed omkring sagsomkostninger. I nedenstående gives to bud på, hvordan DSR mener, at man kunne komme en del af problematikken til livs.

6.1 Løsningsforslag A

Den første model handler om at skærpe advokaternes oplysningspligt, så den sigtede kan være bedre informeret om advokatsalæret og forberedt på en regning af en vis størrelse i tilfælde af, at de bliver dømt. Det indebærer desuden en mere udførlig redegørelse for sagsomkostningernes samlede beløb i form af en udspecificeret regning.

En skærpelse af oplysningspligten kunne ske ved en mere præcis formulering i lovgivningen eller i regler om god advokatskik og en større konsekvens ved ikke at overholde disse. Lige nu er det uklart hvilken oplysning, der kræves fra forsvarsadvokaten, og hvilke konsekvenser det kan have, hvis man ikke overholder denne pligt.

⁹ Se rapport fra 2011 [http://www.socialeretshjaelp.dk/media/Projekt_Sagsomkostninger2011_2\[1\].pdf](http://www.socialeretshjaelp.dk/media/Projekt_Sagsomkostninger2011_2[1].pdf)

Det er dog ikke tilstrækkeligt med den form for skærpeelse, hvis vi skal sikre en øget gennemsigtighed med sagsomkostningerne. Som det fremgår af undersøgelsen, vil den dømte person sjældent begive sig ud i en klagesag omkring sagsomkostningerne. Vi mener derfor, at der samtidig er brug for et administrativt tiltag i form af en blanket eller en kontrakt, der angiver, at klienten er indforstået med salærtakterne og risikoen for at skulle betale hele advokatens salær. Blanketten skal underskrives af klienten ved første møde med forsvareren og afleveres til dommeren sammen med timeopførelsen. Bliver den ikke det, vil advokaten få nedsat eller frataget sit salær.

Når dommen er afsagt og sagsomkostningerne beregnet, bør den dømte få tilsendt en udspecificering af advokatens regning samt de af politiets udgifter, det er blevet tildelt den dømte at betale for. Den dømte bør på det tidspunkt have en klar fornemmelse af størrelsesordenen på sagsomkostningerne, og også have et reelt grundlag for at klage, hvis regningen ikke skulle stemme overens med det, som vedkommende er blevet gjort bekendt med.

6.2 Løsningsforslag B

Det næste forslag sigter imod at løse to problemer:

- at skabe gennemsigtighed i forhold til statens og den dømtes udgifter ved sagsomkostninger, og
- eliminere det problem, at mange tidligere fængselsindsatte må leve med langvarig gæld, som staten i sidste ende må betale.

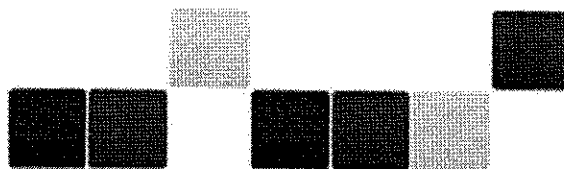
Vi mener, at forsvarsadvokater i straffesager med fordel kan være en samlet instans, der modtager en fast løn for deres arbejde, men derudover er uafhængige af staten på samme måde som dommere er det. Den faste løn skal erstatte det, der i dag er advokatsalær, hvorved den dømte ikke skal betale for advokatbistand, og hvorved advokatens hyre bliver entydig.

Således vil vi undgå det forretningsforhold mellem advokat, klient og stat, hvor mange mennesker ender i dyb gæld på grund af sagsomkostninger, som staten ofte må betale for i sidste ende. Der vil fortsat ikke være penge imellem advokat og klient, hvilket sikrer de lige muligheder for advokatbistand, som også er tanken med det nuværende system. Et af problemerne med det nuværende system er, at advokatregningen har vidt forskellig betydning alt efter den dømtes mulighed for at betale den, og det kan for nogle betyde livsvarig gæld,

hvilket er skadeligt for den pågældendes resocialisering. Med den ændring som vi foreslår, vil vi sikre lighed i forhold til de økonomiske konsekvenser, der er ved at modtage advokatbistand. Hermed styrkes mulighederne for, at dømte personer kan integreres i samfundet efter endt afsoning.

Problemet med gennemsigtighed vedrørende sagsomkostninger vil i sagens natur også være løst for den dømte og for staten. Forsvarsadvokaternes hyre vil være en fast udgift for staten – ikke en gæld der vokser i takt med, at flere og flere mennesker bliver pålagt omkostninger, som de aldrig får betalt, og som kræver et større administrativt arbejde i forhold til inddrivelse.

7. Litteratur og hjemmesider¹⁰

- Advokatsamfundet 2009: "Regler om god advokatskik",
www.advokatsamfundet.dk/OmAdvokatsamfundet/Internationalt/~media/Alle%20regler/Regler_om_god_advokatskik_CCBE_da_sep_20091.ashx
- Advokatrådet 2011: "Advokatetiske Regler", anvendt af Advokatrådet fra 1. oktober 2011,
www.advokatsamfundet.dk/Advokatregulering/ReglerOgVedtægter/~media/Alle%20regler/2011%20%20AER-fra%201%20oktober%202011.ashx
- Advokatrådet 2012: "Sagsomkostninger i straffesager",
www.advokatsamfundet.dk/Service/Nyheder/2012/~media/Nyheder/Sagsomkostninger%20i%20straffesager.ashx
- Advokatnævnet – spørgsmål og svar:
www.advokatsamfundet.dk/Advokatnaevnet/SpoergsmaalOgSvar.aspx
- Danmarks Domstole 2009: "Vejledende takster pr. 1. januar 2010 for salærer til forsvarere i straffesager, bistandsadvokater samt til beskikkede advokater i ægteskabs-, forældreansvars- og børnefjernelsessager",
www.domstol.dk/oestrelandsret/publikationer/brugerundersogelse/Documents/sal%C3%A6rtakster%20besk%20forsvar%202010.pdf
- Den Sociale Retshjælp 2011: "Projekt Sagsomkostninger 2011",
[www.socialeretshjaelp.dk/media/Projekt_Sagsomkostninger2011_2\[1\].pdf](http://www.socialeretshjaelp.dk/media/Projekt_Sagsomkostninger2011_2[1].pdf)
- Reumert, Hanne 2009: "Løsladt – og hvad så?", Jurist- og økonomforbundets Forlag.

¹⁰ Alle hjemmesider er besøgt sidst den 31.5.2012